

Aanwijzing foerageergebieden voor overwinterende ganzen en smienten

Inleiding

Eind 2003 is door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, het IPO en verschillende belangenorganisaties overleg gevoerd over de uitvoering van de Flora- en Faunawet en overeenstemming bereikt over een beleidskader faunabeheer, in de wandelgangen ook wel het fauna-akkoord genoemd. Het beheer van ganzen en smienten maakt hiervan nadrukkelijk deel uit. Tot op dat moment werd er geen afschot gepleegd van overwinterende ganzen en smienten. De dieren konden hooguit opzettelijk verstoord worden. De toenemende omvang van de landbouwschade alsmede moties uit de Tweede Kamer maakten het noodzakelijk dat beleid te wijzigen.

In navolging van het beleidskader hebben Gedeputeerde Staten daarom op 24 november 2003 hun beleid voor overwinterende ganzen en smienten aangepast. Hierdoor is het mogelijk geworden om in het kader van het zogenaamde overgangsbeleid ontheffing te verlenen voor het verjagen van kolganzen, grauwe ganzen en smienten van een beperkt aantal teelten, te weten: percelen met pas ingezaaid grasland en met wintertarwe. Daarbij kon onder voorwaarden afschot plaatsvinden.

Tevens is aangegeven dat op termijn voor deze soorten aparte foerageergebieden worden aangewezen. Binnen deze gebieden dienen ganzen en smienten met rust te worden gelaten; de grondgebruikers ontvangen hiervoor een vergoeding van het Rijk. Daarbuiten kunnen ganzen en smienten van alle schadegevoelige landbouwpercelen worden verjaagd. In geval van de kolgans, grauwe gans en smient kan daarbij ook het geweer worden ingezet. Daartoe zullen ontheffingen worden verleend aan de drie Gelderse faunabeheereenheden op basis van goedgekeurde faunabeheerplannen. Met het onderhavige besluit wordt invulling aan dit voornemen gegeven om aparte foerageergebieden aan te wijzen.

Doel

Om aan te geven waar wel en waar geen schadebestrijding van de kolgans, grauwe gans en smient kan plaatsvinden, stellen Gedeputeerde Staten nu een apart besluit op voor de aanwijzing van foerageergebieden. Dit besluit dient dus primair als basis voor de faunabeheerplannen van de faunabeheereenheden en voor de ontheffingverlening door de provincie. Grondgebruikers binnen de aangewezen foerageergebieden komen voor een schadevergoeding van het Faunafonds in aanmerking. De bedoeling is echter dat de grondgebruikers voor de opvang van ganzen en smienten ook een beheerovereenkomst met het Rijk kunnen afsluiten. Daartoe zijn door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit beheerpakketten in het kader van het Programma Beheer ontwikkeld. Indien deze pakketten tijdig door Brussel worden goedgekeurd, zullen de foerageergebieden in 2005 in het Gebiedsplan natuur en landschap Gelderland worden opgenomen.

De opgave

De provincies zijn door Minister Veerman van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit gevraagd om voor 1 oktober 2004 de foerageergebieden aan te wijzen. Landelijk is hiervoor een quotum van 80.000 ha beschikbaar. Op basis van de aantallen ganzen en smienten per provincie is aan Gelderland 9.171 ha toebedeeld. De hectares zijn primair bedoeld voor de opvang van ganzen en smienten op grasland. Het is dus niet de bedoeling om aaneengesloten akkerbouwgebieden in de begrenzing op te nemen.

Om het systeem van verjagen en opvangen per 1 oktober 2004 operationeel te hebben, is voor die datum nog een aantal andere besluiten door Gedeputeerde Staten genomen. Allereerst zijn de faunabeheerplannen van de drie Gelderse faunabeheereenheden op het onderdeel overwinterende ganzen en smienten goedgekeurd, zodat op basis hiervan ontheffingen kunnen worden verleend. Daarnaast is met het oog op de rust in de foerageergebieden de vrijstellingsverordening aangepast. Opzettelijk verstoren van kolgans, grauwe gans en smient is in deze gebieden hierdoor niet langer toegestaan.

De selectie van gebieden

Ten behoeve van de selectie van foerageergebieden is door een landelijke werkgroep een stappenplan opgesteld. Dit plan stelt slaappleatsen centraal en gaat ervan uit dat op vliegafstand van deze gebieden zo veel mogelijk geschikt grasland binnen Vogelrichtlijngebied, reeds begrensde weidevogelgebieden en oude ganzengedooggebieden moet worden ingevangen. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de verdeling van ganzen over de provincie en de landbouwschade. Daar waar tussen het grasland akkerpercelen zijn gelegen, kunnen deze worden meebegrensd. Pure akkerbouwgebieden komen conform het beleidskader niet voor begrenzing in aanmerking. Alleen op deze wijze kunnen de beschikbare middelen op een efficiënte wijze worden aangewend. Om voldoende rust te garanderen is aan de oppervlakte van foerageergebieden een ondergrens gesteld. Als het om zelfstandige gebieden gaat, dient de oppervlakte minimaal 500 ha te bedragen; sluit het gebied aan bij een reeds bestaand natuurgebied, dan kan met een kleiner gebied worden volstaan.

Voor de begrenzing in Gelderland is in eerste instantie uitgegaan van de concentratiegebieden van ganzen en smienten. Immers, deze gebieden doen recht aan de verspreiding van ganzen en smienten over Gelderland, liggen uiteraard op vliegafstand van de slaappleatsen en hebben ook de meeste landbouwschade te verduren. De concentratiegebieden alleen bleken reeds een oppervlakte van grofweg 22.000 ha te beslaan. Gelet op het Gelderse quotum moest er verder ingedikt worden. Gebieden die een relatief groot aandeel akkerbouw bevatten, zoals het gebied de Duffelt in de Gelderse Poort en het Eiland van Bern bij de Bommelerwaard, zijn daarom buiten de begrenzing gehouden. Daarnaast zijn er gebieden uitgesloten, die op termijn ongeschikt worden voor de opvang van ganzen. Het gaat dan met name om gebieden die in het gebiedsplan natuur en landschap een ongeschikt natuurdoel hebben of gebieden die op korte termijn door grootschalige ontgronding en/of de plaatsing van windmolens ongeschikt worden. Vervolgens is vooral aansluiting gezocht bij Vogelrichtlijngebieden en reeds begrensde weidevogelgebieden.

Op deze wijze zijn in totaal 16 foerageergebieden geselecteerd met een gezamenlijke oppervlakte van 10.725 ha (zie bijlage 1). Deze gebieden zijn gesitueerd langs de randmeerkust en de grote rivieren. Binnen het begrensde gebied ligt in totaal 8.359 ha dat daadwerkelijk geschikt is voor het foerageren door ganzen en smienten. Dat betekent dat nog niet het volledige quotum van 9.171 ha belegd is. Het resterende deel, te weten 812 ha, willen Gedeputeerde Staten gebruiken om in 2005, bij de aanpassing van het gebiedsplan natuur en landschap twee extra foerageergebieden te begrenzen. Hiervoor hebben zij een aantal zoekgebieden op het oog die in eerste instantie niet in de ontwerp-aanwijzing was opgenomen. Door deze gebieden pas in 2005 te begrenzen wordt aan belanghebbenden alsnog de mogelijkheid tot inspraak geboden.

Beschrijving van het begrensde foerageergebied

In tabel 1 is het begrensde foerageergebied onderverdeeld naar status in het bestaande gebiedsplan natuur en landschap. De terreinbeherende organisaties hebben ca. 1.044 ha in bezit. Tevens is 1.240 ha is begrensd in het kader van de Subsidieregeling Natuurbeheer en heeft een botanische of weidevogeldoelstelling.

Daarnaast is 1.889 ha reeds begrensd in het kader van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en ca. 400 ha reeds begrensd als ganzenopvanggebied oude stijl (Fraterwaard). Als rekening gehouden wordt met de overlap tussen deze twee categorieën kan geconcludeerd worden dat op ca. 2.170 ha het agrarisch beheer is of wordt aangepast aan een natuurdoel.

Op een groot deel van het thans begrensde gebied rust echter nog geen beheersinstrument, hoewel het vaak wel om Vogelrichtlijngebied gaat. In totaal gaat het om 3.420 ha grasland en 1.432 ha akkerbouw. Het merendeel van de meebegrensde akkers betreft echter maïspcelen, die 's winters veelal braak liggen en waarop geen schade kan optreden. Conform het landelijke stappenplan wordt daarom slechts een derde van het begrensde oppervlakte akkerbouw meegeteld voor het wegzetten van de foerageerhectares. In Gelderland is dat 485 ha.

Tabel 1. Status van de begrensde foerageergebieden (hectare)

eigendom NB-organisaties	SN	SAN en gedooggebied	overig cultuurgrasland	meebegrensde akkerbouw	Totaal
1.044	1.240	2.170	3.420	485	8.359

Relatie met het Vogelrichtlijngebied

In Gelderland zijn een viertal gebieden aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn met het oog op overwinterende ganzen en/of smienten. Het gaat hier om de aanwijzingen: IJssel, Gelderse Poort, Waal en Neder-Rijn. Aangezien het in deze gebieden niet is toegestaan de ganzen en smienten te verjagen zijn ook deze gebieden opgenomen op de kaartbijlage. De Polder Arkemheen is hieraan toegevoegd, omdat verjaging van ganzen en smienten in dit Vogelrichtlijngebied niet wordt toegestaan vanwege de te verwachten verstoring van de streng beschermde kleine zwaan.

Niet al het Vogelrichtlijngebied is nu aangewezen als foerageergebied. Sommige delen zijn namelijk niet geschikt voor het foerageren van ganzen en smienten of worden dat op termijn. Bovendien is het quotum onvoldoende om al het grasland binnen het Vogelrichtlijngebied te begrenzen. Daarom is vooral gefocussed op een aantal concentratiegebieden. Naar schatting wordt nu 9.500 ha grasland en 600 ha akker binnen het Vogelrichtlijngebied niet begrensd als foerageergebied. Ongeveer 80% van deze gronden is op dit moment nog in handen van agrariërs. In deze niet begrensde delen van het Vogelrichtlijngebied zal het Faunafonds de opgetreden schade blijven vergoeden. Het enige verschil met de gebieden die wel zijn aangewezen is, dat de grondgebruiker op termijn dus niet de mogelijkheid krijgt om voor een ganzenpakket uit het Programma Beheer te opteren.

Relatie met het Streekplan

De aanwijzing als foerageergebied heeft geen gevolgen voor de agrarische bedrijfsvoering. De foerageergebieden zullen wel in het nieuwe Streekplan worden opgenomen als gebieden met een te behouden landschappelijke openheid. Langs de randen van een aantal gebieden zijn nu wel ontwikkelingen ingezet die kunnen leiden tot verdichting met landschapselementen. Dat geldt met name voor de Ooijpolder. GS zullen op termijn bezien of hierdoor de begrenzing van het foerageergebied aangepast dient te worden.

Consequenties voor de grondgebruiker

Binnen de aangewezen foerageergebieden verandert er weinig ten opzichte van de oude situatie. Alleen wordt het opzettelijk verstoren van ganzen en smienten verboden en heeft de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit beperkingen aan de jacht gesteld.

Met opzettelijk verstoren worden handelingen bedoeld, die er specifiek op gericht zijn om de ganzen te verjagen. Bestaand gebruik kan dus gewoon worden voortgezet. Het is overigens nog wel toegestaan de dieren te weren door het plaatsen van vlaggen, linten en dergelijke.

In geval van schade kan de grondgebruiker een beroep doen op het Faunafonds. Naar verwachting zullen in 2005 de aangewezen foerageergebieden in het Gebiedsplan natuur en landschap Gelderland worden opgenomen en kunnen er ook beheerovereenkomsten voor ganzen en smienten worden afgesloten. Het Ministerie heeft hiervoor inmiddels pakketten ontwikkeld in het kader van het Programma Beheer. Er is een pakket voor de opvang op grasland en er zijn een aantal pakketten voor de opvang op akkers, te weten voor schade aan bestaand gewas, voor aanvullende teelt met een groenbemester en voor het laten liggen van oogstresten. De vergoedingen zijn opgebouwd uit een aantal componenten. Er is een vaste vergoeding voor verrichte werkzaamheden, inclusief een stimuleringsbonus, en er is een variabel deel dat afhankelijk is van de geleden schade. Deze wordt jaarlijks getaxeerd. Voor het afsluiten van een beheerovereenkomst gelden wel een aantal voorwaarden. Zo dient de grondgebruiker aangesloten te zijn bij een agrarische natuurvereniging. Deelname aan het Programma Beheer is echter vrijwillig. Indien een grondgebruiker hiervoor niet opteert, kan hij een beroep op het Faunafonds blijven doen.

Buiten de aangewezen foerageergebieden en de hiervoor genoemde Vogelrichtlijngebieden kunnen ganzen en smienten opzettelijk verstoord worden en kan het geweer worden ingezet om schade van kolgans, grauwe gans en smient te bestrijden. Een grondgebruiker komt dan ook alleen voor een vergoeding in aanmerking als ondanks de inzet van preventieve verjaagmiddelen (zoals linten, gaskanon, etc.) en de inspanningen van jagers toch nog schade is opgetreden. Het Faunafonds heeft inmiddels aangegeven, welke middelen wanneer dienen te worden ingezet. De Minister heeft bovendien besloten om de hoogte van de schadevergoeding de komende twee jaar op 100% te houden.

In de communicatie met de grondgebruikers zal ruim aandacht besteed worden aan bovengenoemde aspecten.

Bijlage 1. Het totaaloppervlak en de hoeveelheid foerageerhectares van de afzonderlijke foerageergebieden. De gebiedsnummers verwijzen naar locaties op de bijbehorende kaart.

Gebieds-nummer	Gebiedsnaam	Totale oppervlakte	Foerageerhectares
1	Polder Oosterwolde	652	607
2	Wapenveldsche Broek/ Vorchterbroek	471	432
3	Voorbroek	517	428
4	De Ravenswaarden / Rijsselsche Waarden	452	391
5	Cortenoever / Bronkhorster Waarden	377	302
6	Beimerwaard / Loenersche Middelwaard / Fraterwaard	1185	903
7	Velperwaarden / Koppenwaard	357	282
8	Huissensche Waarden / Angerensche- en Doornenburgsche Buitenpolder	885	665
9	Rijnstrangengebied	1045	785
10	Ooijpolder / Duffelt / Bemmelsche Waard / Oosterhoutsche Waarden	1884	1279
11	Ochtsensche Buitenpolder / Hiensche Uiterwaarden / Winssensche Waarden	801	587
12	Willemspolder / Wamelsche Uiterwaarden	478	396
13	Rijswaard / Kil van Hurwenen	473	313
14	De Waarden / Aalst	574	466
15	Mauriksche en Ecksche Waarden / Ingensche Waarden / De Tollewaard	291	255
16	Arkemheen	283	268
	Totaal	10.725	8.359

